

ספר
שאלות ותשובות
צל ההרים

חלק ראשון

כולל שאלות ותשובות, חקרי הלכות, הערות,
ובירורי דינים ומנהגים שנשאלתי מתלמידי חברי וידידי
וגם מה שהחלפתי במכתבים
עם גדולי וצדיקי הדור
על ארבעה חלקי השולחן ערוך

מה שחנני השם יתברך בחמלתו עלי
הצעיר באלפי ישראל

הדצ"ל הלל יצחק

רב ומו"צ דק"ק "קהילה הספרדית"
ראש כולל "עטרת מרדכי"

שיקגו, ארצות הברית
שנת תשע"ח לפ"ק

סימן א

מדת הצניעות מסייעת לאדם להתנהג תמיד ביראת שמים

כתב הטור (או"ח סימן ב', וכן הוא בשולחן ערוך שם) שצריך האדם להתנהג בצניעות כאשר הוא לובש או פושט בגדיו. ואל יאמר: "הנני בחדרי חדרים, מי רואני", כי הקב"ה מלא כל העולם כבודו, אשר לפניו חשיכה כאורה. לכן אם ישן על מטתו בלי בגד על בשרו, לא ילבש מיושב כדי שלא יתגלה בשרו, אלא יקח חלוקו ויכניס בו ראשו וזרועותיו בעודנו שוכב, ונמצא כשיקום יהיה מכוסה.

ושמעתי מהגאון הצדיק רבי אביגדור מילער זצ"ל, שהקשה, וכי אין לה' לראות מבעד לבגדים, והלא אין דבר הנסתר ממנו. ואם לבגדים היכולת לכסות את האדם, מדוע אין החשכה, או ארבעת קירות החדר מספיקים לכך? אולם ההתכסות אינה המטרה העיקרית אלא היא משמשת גם כתזכורת המתרגלת את האדם להיות מודע לנוכחותו המתמדת של הקב"ה, הצופה עלינו תדיר, עכ"ד.

וכעין יסוד זה מצינו שעל הפסוק (שמות כ', כב): "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו", מפרש רש"י: "שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממך, שהרי כתיב (שמות כח, מב) 'ועשה להם מכנסי בד'. מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון. והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך, לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה".

ובספר החינוך (מצוה מא) כתב, והלא כולם יודעים שהאכנים לא יקפידו בשום בזיון, שאינן רואות ולא שומעות. אלא כל הענין הוא כדי שנקבע בנפשותינו יראת המקום וחשיבותו, ולכן הוזהרנו שלא לנהוג שם קלות ראש בשום ענין, כי מתוך הפעולה הלב נפעל, ע"ש.

ובגדר יסוד זה כתב בספר מכתב מאליהו (חלק ג' עמ' 101 - 100), בענין החובה של הכרת הטוב לדוממים, וכמו שמצינו בגמרא בבבא קמא (דף צב ע"ב): "כירא דשתית מיניה מיא לא תשדי ביה קלא", וציין את מה שנפסק בשו"ע (או"ח סימן קפ ס"ד) שאין מעבירין על האוכלין, ואפילו אם אחר זרקם שם, אסור לעבור על ידם ולעזבם כשהם מונחים במצב של בזיון.

ולכאורה צריך להבין, הרי אין דוממים ואוכלים מרגישים בבזיונם, ומה בכלל המשמעות של הכרת הטוב לדומם. אלא היסוד הוא שכל מדות הנפש מושפעות ונפעלות על ידי הרגש, ולא רק על ידי השכל. ולכן אם אין אנו מכירים טובה לדומם שנהנינו ממנו, וכל שכן אם אנו מבזין אותו, נפגע הרגש, שאינו מגיב רק בהתאם לחוקי ההגיון [שדומם לא מרגיש], הרגש של בעל מעלת החסד, שרוצה אך לתת ולהנות אחרים, אסיר תודה הוא לכל אשר הפיק ממנו הנאה בכל צורה שהיא ואפילו לדומם. והכלל הוא: פגיעה ברגש משפיעה באופן ישיר על המדות, וממילא נפגעת מדת הכרת הטוב. ע"ש בדבריו הנפלאים.

וכמו כן מצינו לגבי כיסוי הפת בשעת הקידוש על היין כמה טעמים, וכתב הטור (או"ח סימן רעא) בשם הירושלמי, שטעם הדבר שנותנין מפה תחת הפת ואחרת על גביו כדי שלא יראה הפת בושתו, שאין מקדשין עליו אלא על היין. וכן נפסק בשו"ע (שם ס"ט) ובספרי האחרונים. ופשיטא דלפת אין רגשות שיתבייש מזה שלא מקדשים עליו אלא על היין. אלא הכוונה היא להחזיר בתוכנו המושג והמוסר להיות זהירים שלא לפגוע ברגשות הזולת.

ואם כן הוא הדין בעניננו, אמנם ה' יתברך רואה את האדם תמיד בכל מקום אשר ימצא, אך כאשר אדם מתרגל להתלבש בצנעה, הוא מודע תמידית לכך שה' צופה עליו ובוחר כל צעד מצעדיו, ובוזה הוא זוכה גם במעלת ה"שויתי ה' לנגדי תמיד", ההרגשה שתמיד הוא עומד לפני הקדוש ברוך הוא.

סימן ב

המחמיר שלא לאכול מאכל אשר נגעו בו לפני נטילת ידים של שחרית, אם יש בזה משום בל תשחית

(א) כתב מרן בשולחן ערוך (או"ח סימן ד' סעיף ב' - ה'), שכאשר אדם קם בבוקר, יש לו לערות מים על ידיו שלש פעמים, מפני שרוח רעה שורה עליהם. ולכן לא יגע בידו קודם נטילה לא לפה ולא לחוטם ולא לאזנים ולא לעינים. ועוד כתב שם שלא יגע בגגית שכר, שמשמוש היד מפסיד השכר, ע"ש. ומקורו הוא במסכת שבת (דף קח ע"ב).

ועל פי זה כתב המשנה ברורה (שם ס"ק יד): "אם נגע במאכל קודם שנטל ידיו, אין לאסור המאכל על ידי זה, אבל לכתחילה מאוד יש לזהר שלא ליגע אז בשום מאכל. ואם נגע באוכל, ידיחנו ג' פעמים".

ויש להסתפק במי שרוצה להחמיר על עצמו, ולזרוק את המאכל שנגעו בו לפני נטילת ידים של שחרית, כי חושש לרוח רעה שיש בו, כמבואר בבית יוסף (סימן ד') בשם הזוהר הקדוש, האם יש בזה חשש של איסור בל תשחית, שהרי מעיקר הדין המאכל מותר באכילה, וכמו שכתב המשנה ברורה הנ"ל. או שמא אין בזה איסור בל תשחית, משום שעושה כן לתועלת עצמו, שלא לאכול דבר שיש בו חשש של רוח רעה.